

Welkom in het groenste dorp van Nederland 2004!

Vanaf 30 september 2004 mag het dorp Oosterbeek van de gemeente Renkum een jaar lang de titel íGroenste dorp van Nederland 2004í dragen. Deze titel heeft Oosterbeek gekregen van de Vaste Keuringscommissie (VKC) van Stichting Entente Florale. Deze fietstocht is de route die de juryleden (VKC) hebben afgelegd. Zo kunt u met eigen ogen zien waarom het dorp Oosterbeek de winnaar is van de groencompetitie Entente Florale.

Oosterbeek heeft van oudsher de naam een groen juweeltje te zijn, een lust-warande. De schrijver Jacob van Lennep bracht in de jaren 60 van de 19^e eeuw in Oosterbeek, in pension Schoonoord, de laatste jaren van zijn leven door. Hij ligt begraven op de oude begraafplaats aan de Fangmanweg waar deze route langskomt. Een vriend van Van Lennep, het Amsterdamse schoolhoofd Jan ter Gouw, bezingt in een brief aan Van Lennep de schoonheid van Oosterbeek:

*Is een Schoon Oord
Thans uw woonoord?
Liefelijker kan het niet:
Heuvelkling en lustwarande
Van den Oorsprong tot Rosande;
't Mooi is haast niet af te kijken:
's Hemels berg en Bato's wijk en
Doorwerths bossen in 't verschiet!*

*En nu
Wensch ik U
In Uw Geldersche dreven
Een leven
Zoo lustig,
Zoo zoet en zoo rustig,
Dat zelfs geen idyllisch poët
Het mooier en beter te schilderen weet!*

Tijdens deze fietsroute gaat u vandaag al die mooie plekjes zien. Van Lennep reageert echter nogal cynisch op de lofzang van Ter Gouw:

*Gij maalt dees streek met uitgelezen verzen,
Verduiveld mooi:
Maar niets op aard mag duurzaam schoon verwerven:
Het gras wordt hooi.
Ach! beste vriend, waar ik mijn schreden wende,
't Zij op of neêr.
Het Oosterbeek, dat ik tevoren kende,
Bestaat niet meer.*

En zo gaat hij nog even door met te vertellen wat er allemaal - ten nadele - veranderd is: de verdichting van de bebouwing, bomen die gekapt worden, de aantasting van de natuur, het toenemende verkeer. Het zijn allemaal problemen die ook voor deze tijd nog heel erg herkenbaar zijn. De toenemende bevolkingsdruk, onze steeds hogere wooneisen, de economische groei, de uitbreiding van onze voorzieningen en onze mobiliteitsdrang die nog lang zijn maximum niet heeft bereikt aan de ene kant en onze behoefte om te genieten van groen en natuur aan de andere kant stellen ons telkens weer voor dilemma's. Het groen dreigt in dat soort gevallen nog wel eens te makkelijk het kind van de rekening te worden. De groencompetitie van Entente Florale is een belangrijk instrument om juist die kant eens een extra accent te geven.

Met plezier en trots laten wij vandaag ons dorp Oosterbeek aan u zien. Ik ben ervan overtuigd dat u van deze dag zult genieten. Voor u is het dan misschien geen leven, maar wordt het tenminste toch een dag, zo lustig, zo zoet en zo rustig, dat zelfs geen idyllisch poët het mooier en beter te schilderen weet.

Wethouder Natuur en Leefomgeving
Theo Beder

September 2004

Stichting Entente Florale

De Stichting Entente Florale Nederland brengt het belang van goede groenvoorzieningen in stad en landschap onder de aandacht bij zowel de overheid als bij de burgerij en het bedrijfsleven. Een van de belangrijkste initiatieven is in dit verband de nationale groencompetitie Entente Florale.

In deze competitie strijden gemeenten om de titel 'groenste dorp' of 'groenste stad'. Bij de jurering tijdens deze competitie komen de volgende aspecten aan de orde:

- Informatie van de gemeente
- Inhoud en kwaliteit van de visie en het beleid, alsmede de samenhang met het feitelijk beeld
- Uitwerking hiervan bij: stedelijk groen; natuur, milieu en ecologie; recreatie, toerisme en landschap
- Kwaliteit van de groenelementen.

Route 'Oosterbeek groenste dorp van Nederland 2004' - 15 km

Deze route is uitgegeven ter gelegenheid van het winnen van de titel 'Groenste dorp van Nederland 2004' door het dorp Oosterbeek, gemeente Renkum uitgereikt door de Stichting Entente Florale.

Op de routekaart op bladzijde 8 en 9 vindt u in het blauw de route zoals u deze kunt afleggen per fiets. Sommige gedeelten van de route (zie routekaart) zijn in het rood weergegeven. De juryleden hebben deze stukken met de fiets afgelegd, maar nu zijn deze niet meer begaanbaar voor fietsers. Wilt u de hele originele route toch volgen, neem dan bij de rode gedeelten de fiets aan de hand.

*Start: Plein gemeentehuis,
Generaal Urquhartlaan 4 in Oosterbeek.*

1 Gemeentehuis

Ontworpen door ir. GranprÉ MoliÈre en in 1966 feestelijk geopend door H.K.H. Prinses Margriet. Het parkje naast het gemeentehuis is enkele jaren geleden heringericht naar ontwerp van Ruud-Jan Kokke. De infiltratievijvers zijn een integraal onderdeel van het ontwerp.

Rechts af, vervolgens eerste links, Pastoor Bruggemanlaan. Deze weg gaat over in de Munninghoflaan/Wouter Klaassenlaan. Volg deze weg met de bocht mee naar rechts.

Aan het eind van de weg links, De Dennenkampweg. Bij tweede kruising rechts, de Stationsweg. Voor treinviaduct links: Nico Bovenweg.

2 Project Afkoppelen Hemelwater

Sinds 2000 houdt de gemeente Renkum zich bezig met het afkoppelen van het regenwater van de riolering. Alle neerslag die op de afgekoppelde straten en

daken valt, gaat niet meer naar de riolering, maar naar een infiltratievoorziening. Duidelijke voorbeelden in Oosterbeek zijn te vinden rondom het gemeentehuis en aan de Nico Bovenweg. Tijdens een fikse regenbui is bij de Nico Bovenweg goed te zien dat al het regenwater van de hoger gelegen woonwijk afstroomt richting de gegraven greppels en zo nabij de bosrand in de zandige ondergrond kan zakken. Op deze wijze komt geen schoon regenwater in het riool en wordt verdroging in de ondergrond van Oosterbeek en omgeving tegengegaan. Bij het integreren van de voorzieningen voor het regenwater met het openbaar groen ontstaan mogelijkheden om de aloude landgoederensfeer nieuw leven in te blazen. Dit levert een verrassende, moderne inrichting van de openbare ruimte op.

De vierde weg (na ± 800 meter) links, Valkenburglaan. Boven aan de weg rechts fietspad op (na ± 600 meter). Bij kruising met Sportlaan links. Meteen aan rechterhand ziet u het bord van de Demobosroute.

3 Demobosroute

Het demonstratiebos 'de Bilderberg', kortweg demobos genoemd, is een initiatief van de gemeenten Ede, Arnhem en Renkum. Dit samenwerkingsverband is beter bekend als EAR. In het Demobos maakt de wandelaar kennis met de ver-

schillende bosbeheervormen en bosbeelden, die staan beschreven op de bordjes en in de bijbehorende wandelfolder*. De gemeente Renkum beheert haar bossen op een integrale wijze, waarbij de functies natuur, recreatie en houtproductie tegelijkertijd worden vervuld. Landgoed 'de Bilderberg' is in 1922 gekocht door de gemeente Renkum van de vorige eigenaar, de Amsterdamse bankier mr. Dr. J.P. van Tienhoven. De villa die Van Tienhoven in 1918 liet bouwen, is de kern van het hotel 'de Bilderberg'. Ook gaf hij de landschapsarchitect S. Voorhoeve de opdracht het bezit om te toveren tot een mooie buitenplaats.

* Deze folder is te verkrijgen bij de Informatiebalie in het gemeentehuis.

Volg Sportlaan tot u de Valkenburglaan weer kruist. Oversteken en fietspad volgen. Aan eind van fietspad direct links de Beelaertsiaan in. Vervolgens de eerste weg rechts, de Ommershoflaan. Dan weer eerste rechts, Jan van Riebeeckweg. Aan het eind links. Volg Harten-

steinlaan tot aan Utrechtseweg, de hoofdweg van Oosterbeek. Oversteken en links fietspad op. Eerste weg rechts, J.J. Talsmalaan. Na ± 100 meter rechts fietspad op. U fiets nu door het park achter het Airborne-museum. Volg

4

fietspad.

Airbornemonument en Airbornemuseum

Het 'Airborne-monument' in Oosterbeek (gemeente Renkum) is een hoge, gemetselde pilaar, bekroond met een natuurstenen beeldengroep van vijf mannenfiguren. Een man die de vrijheid uitbeeldt, wordt omgeven door burgers en soldaten. De architect is H.W. Wesselink en de beeldhouwwerken zijn van Jacob Maris. De statige uitstraling van het monument komt goed tot zijn recht door de ruime en sobere inrichting van het omringende parkgedeelte.

Villa 'Hartenstein', waarin nu het Airborne Museum is gevestigd, deed tijdens de Slag om Arnhem dienst als hoofdkwartier van generaal Urquhart van de 1^e Britse Airborne Divisie. Drie eeuwen geleden stond

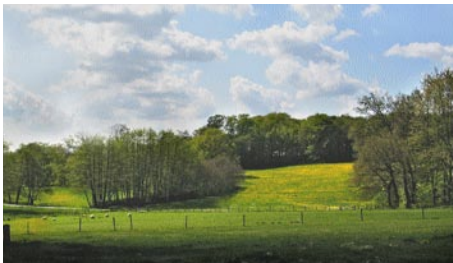
hier herberg 'Het Rode Hert'. Op de plaats van de oude herberg werd een herenhuis gebouwd, met de naam 'Hartenstein'. Een kleine eeuw later verving de Amsterdamse makelaar Sanders het herenhuis door een villa met koetshuis. In 1942 kwamen het park en de gebouwen in handen van de gemeente Renkum. Het Airborne Museum draagt samen met het omringende park bij aan de landgoederensfeer.

Na het park komt u in het bos van Landgoed Laag Oorsprong. Blijf fietspad volgen. Let op: dit is een stijle, slingerende afdaling. Aan eind van fietspad links de Van Borsselenweg volgen. Na ± 150 meter ziet u aan uw linkerkant een plateau. Bij dit prachtige uitzicht hebben de juryleden van Entente Florale een Engelse lunch in de openlucht genuttigd.

5

Landgoed Laag Oorsprong

Laag Oorsprong is een karakteristiek onderdeel van de zone met landgoederen en bossen aan de zuidelijke Veluwezoom.

Het meest kenmerkende en verbindende element voor het landgoed is de beek die in het meest noordelijke deel van het landgoed ontspringt en door een bebost, parkachtig gebied met een verval van ongeveer 35 meter stroomt in de richting van de Nederrijn. Het landgoed wordt al genoemd in stukken uit 1424 en na verschillende wisselingen van eigenaren komt het landgoed op 14 februari 1956 voor een bedrag van 160.000 gulden in handen van de gemeente Renkum.

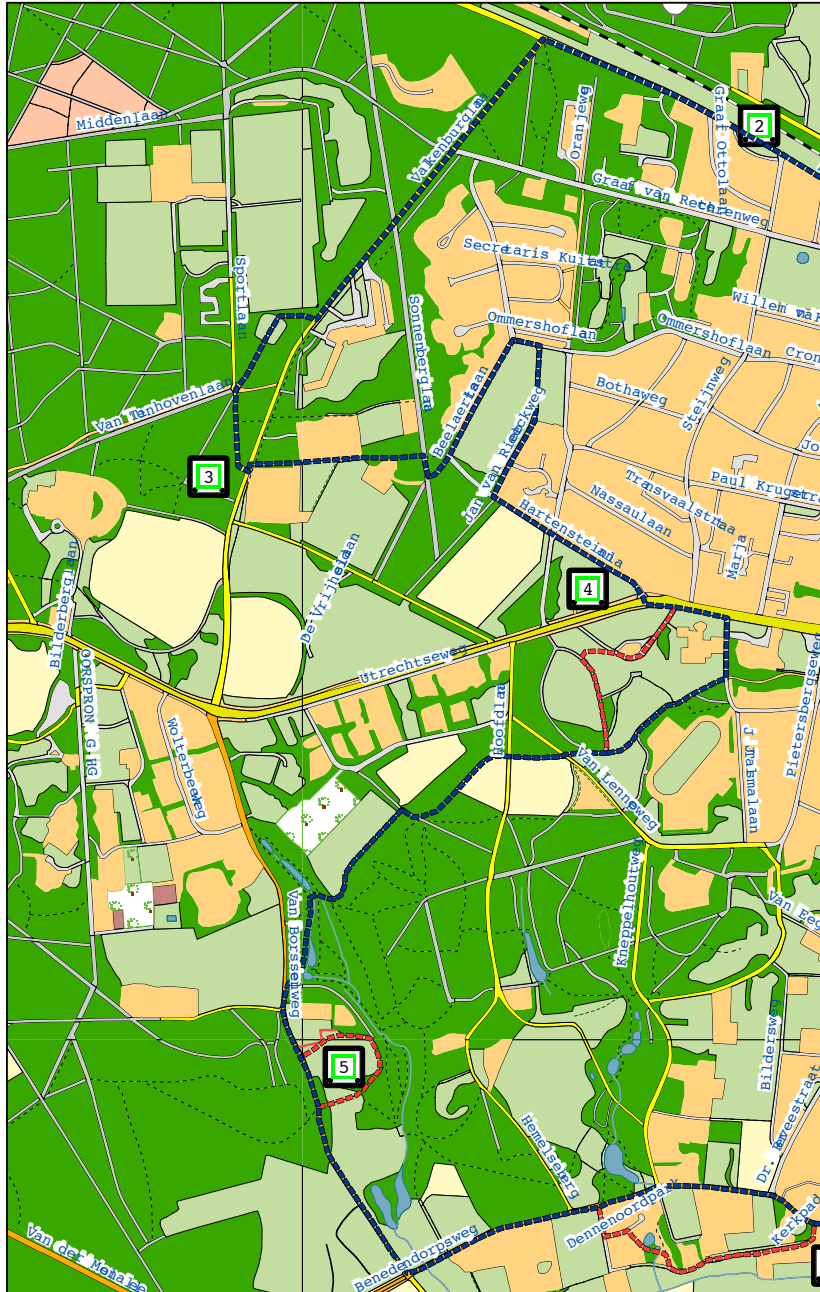
Ooit moet het landgoed zijn aangelegd in een informele Engelse landschapsstijl. Bij de verschillende wijzigingen in de loop der tijd waren bekende landschapsarchitecten als J.G. Michael, J.D. Zoicher sr. en J.P. Posth betrokken. Naast structurende elementen als kronkelende paden, vijvers met eilandjes, beken met watervallen, hakhoutbosjes en heestervakken, zijn er kenmerkende bouwkundige elementen aanwezig waaronder de tuinmanswoning, het zwembad met badhuisje, een dubbele woning en de fundamenten van de verwoeste villa, van waaruit een schitterend uitzicht richting de Betuwe te bewonderen is.

Van Borsselenweg verder afdalen. Bij de kruising links. Volg de Benedendorpsweg. Na ± 900 meter ziet u aan uw rechterhand 'het oude kerkje'.

Fietsroute

Originele route wandelaars

6

Zie routekaart voor originele route Entente Florale.

Lees verder op blz. 10.

Nederlands Hervormde kerk

De Nederlands Hervormde Kerk aan de oevers van de Nederrijn is de oudste kerk van Nederland. In de 10^e eeuw werd aan de huidige Benedendorpsweg een stenen kerkje gebouwd dat nu nog de kern is van het huidige gebouw. Het kerkje was 7 bij 17 meter groot en had muren van 60 cm dik! In de 14^e eeuw werd de toren gebouwd. In 1944 werd het gebouw verwoest.

Bewoners van het aan de overzijde van de Rijn gelegen Driel moesten vroeger, nadat ze met het veer waren overgestoken, over een smal pad naar de kerk. Dit Kerkpad biedt nog steeds een prachtig uitzicht over de uiterwaarden.

Tegenover het kerkje ziet u een vijver. Sla de weg voor de vijver in, de Weverstraat.

Bij de T-splitsing rechts, Zuiderbeekweg en direct 1e links, de Fangmanweg. Hier komt u aan uw linkerhand Heemtuin De Zomp tegen.

7 *Het is de moeite waard om de tuin eens in te lopen. De tuin is dagelijks toegankelijk voor het publiek van 10.00 uur tot 21.00 uur. Tussen 1 november en 15 maart is de tuin gesloten. Door het hoogteverschil is de tuin minder goed toegankelijk voor rolstoelen en kinderwagens.*

Heemtuin

De Zomp / Zweiersdal

Het gebied rondom De Zomp kwam begin dertiger jaren van de vorige eeuw in handen van de gemeente Renkum. Die liet in 1935 de Dam aanleggen als werkverschaffingsproject, waardoor De Zomp werd af-gesneden van de rest van het Zweiersdal. Vanaf 1969 waren er plannen of er een heempark kon komen, op aanraden van dr. Ir. H. Doing. In 1982 kon heemtuin de Zomp voor het publiek wor-

den open gesteld. Sinds 1997 is het beheer van de Zomp in handen van IVN afdeling Zuidwest Veluwezoom. Heemtuin

8

de Zomp heeft een oppervlakte van ongeveer 3500 m² en kent van nature veel verschillen in hoogte, vochtigheid, bodemgesteldheid en bezonning. Dit is de basis voor de grote verscheidenheid aan de aanwezige flora en fauna die door de opletende bezoeker kan

worden bewonderd.

Volg Fangmanweg. Bijna aan het eind ziet u aan uw linkerhand nummer 8 op de route.

Monumentale begraafplaats

Fangmanweg

De begraafplaats aan de Fangmanweg is een waar monument. Bijzonder zijn de

9

graven van de schrijvers Jacob van Lennep en Augusta de Wit, maar ook die van dichter en politicus Jan van 's Gravenweert. Het oude baarhuisje

en de monumentale bomen geven de begraafplaats een zeer bijzonder karakter.

Bij kruising rechts, Van Toulon van der Koogweg. U komt langs nummer 9 van de route, Park Bato's Wijk, dat aan uw rechterhand ligt. In het park zijn bijzondere toepassingen van beeldende kunst te vinden. Met de fiets aan de hand kunt u misschien een kijkje nemen.

* Zie kaart voor originele route Entente Florale.

Park Bato's Wijk

Bij een veiling in 1838 kocht mr. De Kempenaar een stuk grond. Op het hoogste punt liet hij in 1845 een huis bouwen met prachtig uitzicht op de uiterwaarden en maakte er een landgoed van genaamd Bato's Wijk. De volgende eigenaar, Leendert Fangman, heeft de villa vernieuwd en was verantwoordelijk voor een groot deel van de inrichting van het landgoed, waar hij landschapsarchitect S. Voorhoeve voor inschakelde. In 1927 heeft de gemeente de villa gekocht en deze in gebruik genomen

10 als gemeentehuis. In 1944 is het gemeentehuis volledig verwoest door beschietingen van de geallieerden, waarbij ook de archieven verloren zijn gegaan.

Het park heeft een Engelse landschapstijl met mooie monumentale beukenlanen en heeft zeer bijzondere uitzichten op de uiterwaarden van de Nederrijn en de Betuwe. Ook is er in Bato's Wijk veel gelegenheid voor sport en spel en zijn er bijzondere toepassingen van beeldende kunst te vinden.

Onderaan de Van Toulon van de Koogweg aan de linkerkant vindt u de nieuwbouw 'Rosandehoogte', nummer 10 op de route.

Nieuwbouw 'Rosandehoogte'

Samenhang is, volgens de stedenbouwkundige, een belangrijk aspect bij het nieuwbouwproject 'Rosandehoogte'. De relatie met de omgeving, de stedenbouwkundige inrichting, kleur- en materiaalkeuze, verhoudingen tussen lijnen, vlakken, hoogtes en detaillering: alles heeft met alles

11 te maken. Het hoogteverschil in de wijk is ten volle benut. De dichtheid binnenin de wijk is groter; naar de rand toe kleiner, zodat het contact met het omliggende unieke landschap voelbaar blijft. Bijzonder in deze wijk is de wijze van het afkoppelen van het hemelwater: een voormalige olietank van een gesaneerd benzinstation elders in Oosterbeek is hier in de grond gebracht om bij grote regenval het regenwater op te vangen voordat het via een doorlatende buis in de bodem wordt geïnfiltreerd.

Sla links af en houd rechts aan. U volgt dan de Benedendorpsweg weer. Halverwege, na ± 600 meter, heeft u aan de rechterkant een prachtig uitzicht over de uiterwaarden van Oosterbeek, nummer 11 van de route.

Project 'Ruimte voor de Rivier'

De komende jaren krijgen de grote rivieren meer water te verwerken. Alle grote rivieren zijn in de studie 'Ruimte voor de Rivier' onderzocht op knelpunten in de waterafvoer. Eén van die knelpunten is de

Nederrijn bij Arnhem. De maatregelen die bij Oosterbeek worden uitgevoerd zijn:

- het verwijderen van een deel van de aarden spoorbaan
- herinrichting van de uiterwaard, waarbij de oorspronkelijke loop van de Slijpbeek wordt hersteld

Voor de natuur betekent herinrichting van de Rosandepolder dat het project een

12

bijdrage levert aan de gewenste versterking van de ecologische relaties tussen de Veluwe en de

uiterwaarden en de gewenste versterking van de ecologische samenhang tussen de uiterwaarden langs de Nederrijn. Bijzonder in de Rosandepolder is dat kwelwater, rivierwater en beekwater elkaar ontmoeten.

Vervolgens na ± 250 meter vanaf nummer 11 links, de Rosandeweg. Tweede weg rechts, Van Wassenaerweg. Eind van de weg links. Onder aan deze klinkerweg bij de vijsprong gaat u rechtsaf. Deze weg, Julianaweg volgen tot de stoplichten. Schuin oversteken naar rechts, naar Schelmseweg.

Voor het spoorviaduct begint aan de rechterkant landgoed Mariÿndaal.

Landgoed Mariÿndaal

Het huidige park op Mariÿndaal dateert van rond 1857. Bij de inrichting heeft men dankbaar gebruik gemaakt van ÈÈn van de sprengbeken. Voorbij de spreng

is omstreeks 1865 de kronkelende berceau of loofgang van beuken geplant, die in de volksmond de 'Groene Bedstee' wordt genoemd. Deze is uitgegroeid tot een indrukwekkende groene tunnel. Vanaf de Tafellaan in het noorden van Mariÿndaal heeft men een prachtig uitzicht over het landgoed en over de Betuwe. De beukenbossen op Mariÿndaal zijn grotendeels aangelegd tussen 1870 en 1900 en zijn nu in het hallenbosstadium. Een hallenbos wordt zo genoemd omdat de rijen dikke beukenstammen met het dichte bladerdak erboven het bos de aanblik geven van een imposante hal, of kathedraal, met

13

pilaren en een gewelfd plafond. Er zijn een paar soortenrijke graslandjes, bijvoorbeeld langs de Groene Bedstee, met onder andere grasklokje en St. Janskruid, en de natte graslandjes langs de Slijpbeek. Vanaf 1940 is landgoed Mariÿndaal eigendom van Stichting het Geldersch Landschap. Sinds enkele jaren worden op initiatief van Stichting Biotoopverbetering Zuid-Veluwe en met subsidie van de gemeente Renkum, akkerlanden ingezaaid met bloemenmengsels.

Na spoorviaduct meteen links, bospad op. Eind van pad, rechts Van Limburg Stirumweg op. Aan uw linkerhand bevindt zich het Arnhem (Oosterbeek) War Cemetery, bekend als de Airbornebegraafplaats. (Zie groene bord)

Airbornebegraafplaats

Het Brits ereveld herinnert de inwoners van Oosterbeek aan de Britse militairen die tussen september 1944 en april 1945 op Nederlands grondgebied sneuvelen in de strijd tegen de bezetter. De meesten van hen zijn omgekomen bij de Slag om Arnhem.

Het Brits ereveld in Oosterbeek herbergt de graven van 1.754 geallieerde militairen. Bij elk graf is een zerk van wit natuursteen geplaatst. Op het ereveld staat een uit Portland natuursteen vervaardigd 'Cross of Sacrifice', waarop een bronzen zwaard is bevestigd. Op de voorgrond van de begraafplaats staat 'De steen van herinnering'. Het offerkruis staat symbool voor de Britse militairen

die tijdens de Tweede Wereldoorlog in Nederland zijn gesneuveld.

Als u met uw rug naar de Airbornebegraafplaats staat, gaat u rechts, terug waar u vandaan kwam. Eind van de weg rechts Van Limburg Stirumweg volgen tot Dreijenseweg.

Links spoorviaduct over en meteen weer links, Parallelweg. Tweede weg rechts, Cornelia Schadedweg. Eind van de weg links, Dennenkampweg. Eind van deze weg met bocht mee naar rechts

(Zaaijerplein) Jan van Embdenweg in. Halver-wege vindt u aan uw linkerhand nummer 14 van de route.

Plantsoentje

Jan van Embdenweg

Aan de Jan van Embdenweg ligt een plantsoentje dat sinds jaren wordt onderhouden door de bewoners van de huizen die het plantsoen omgeven. Enkele jaren geleden is op initiatief van de bewoners en naar idee van bewoners het plantsoentje opnieuw ingericht. Pronkstuk van de herinrichting is de bank die speciaal hiervoor ontworpen is door de vormgever Ruud-Jan Kokke. Voor dit kunstwerk is subsidie verkregen bij de provincie Gelderland.

Onderaan Jan van Embdenweg rechts, Utrechtseweg. Bij eerste stoplichten rechts, Pastoor Bruggemanlaan. Met bocht mee naar links. Aan uw linkerhand ligt weer het gemeentehuis.

Colofon

Uitgave: gemeente Renkum
Redactie, ontwerp en opmaak: Team Communicatie gemeente Renkum
Routekaart: Wijkbeheer, gemeente Renkum
Foto's: Henk Gerritsen, Team Communicatie
Oplage: 7000 stuks
Alle rechten voorbehouden

